

Fjällrackor, isspjärnor och snötäckta sommarängar – om översättning från modern isländska

Anna Gunnarsdotter Grönberg
universitetslektor i nordiska
språk och översättare
ISLEX-seminarium 23/11 2011

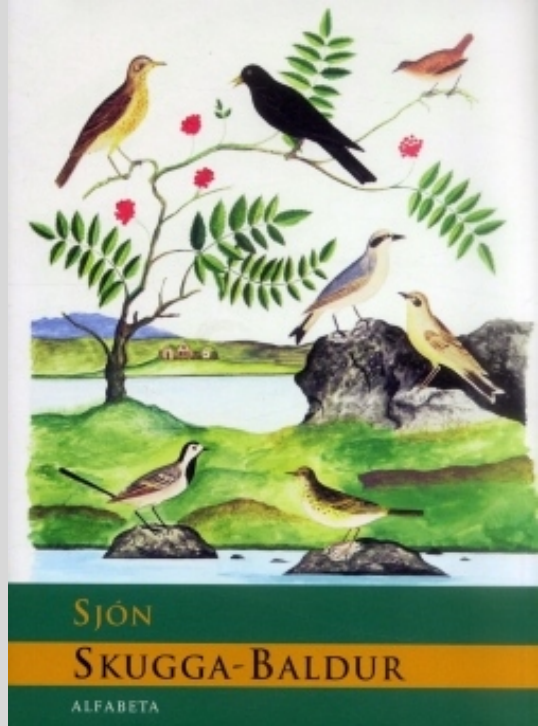
Isländska romaner och svenska översättningar som citeras

Sjón. 2003. *Skugga-Baldur*. Reykjavík: Bjartur

Sjón. 2005. *Skugga-Baldur*. Övers. Anna Gunnarsdotter
Grönberg. Stockholm: Alfabeta.

Sjón. 2008. *Rökkurbýsnir*. Reykjavík: Bjartur

Sjón. 2011. *Skymningsinferno*. Övers. Anna Gunnars-
dotter Grönberg. Stockholm: Alfabeta.

Sjón
Skymningsinferno

Roman • Alfabeta

Vad gör man när ordböckerna inte räcker till?

*Tak, Jeppe Aakjær Sivensnak,
vi hvister dig en særlig Tak,
fordi du duget har vort Bord
med mærkelige Udsagnsord,
som dels sprang frem fra Bondens Sjæl,
og som du dels har lavet selv.*

Ur dagsversen ”Da Aakjær blev 60” av Ærbødigst (Viggo Barfoed) 1980[1926]:203. Jeppe Aakjær var en dansk hembygdsförfattare som ofta använde jylländsk dialekt.

Vilka associationer väcks av naturbeskrivningar?

Maðurinn renndi niður **túnin**, tók stefnuna norður yfir Ásana, að Litla-Bjargi. Þar hafði enn ekki skafið.

(Sjón. *Skugga-Baldur*. 2003:8. Min kursiv.)

Mannen sprang ned för **ängarna**, satte av norr-ut över Ásar mot Litla-Bjarg. Där hade det ännu inte snöat igen.

(Sjón. *Skugga-Baldur*. 2005:6.
Övers. A G.Grönberg. Min fetstil.)

Gräsbevuxna ytor på svenska

tún

tun (inhägnad mark omkring boningshuset)

(Jansson .1986. *Isländsk-svensk ordbok.*)

1. odlad, gräsbevuxen (och inhägnad) markyta (särskilt runt bondgård)

2. gårdsplan, gårdsplan på bondgård

(*Íslensk orðabók.* <http://snara.is/8/s8.aspx>)

~~*tun*~~

gårdsplats (provins. el. i fråga om fornnordiska förh.)

(www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/tun?i_h_word=tun)

äng

(oplöjd och ogödslad) mark med rik, ständigt återkommande naturlig flora av gräs och örter förr vanl. anv. som slåttermark och för lövtäkt

(www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/äng?i_h_word=äng)

hage

1. inhägnad betesmark som inte bearbetas utan har naturlig karaktär {→vall 2, äng}

(www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/hage?i_h_word=hage)

gårde

1. åker eller betesmark som vanl. är inhägnad

(www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/gärde?i_h_word=gärde)

fält

1. plant öppet terrängavsnitt

(www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/fält?i_h_word=fält)

Är en äng en äng även under snö?

På översättningen finns inte mycket att anmärka, men jag undrar över ängarna som breder ut sig i det isländska vinterlandskapet: **nog hör ängen sommaren till.**

(Stefan Spjut. < www.svd.se > 9 november 2005)

Denotation – konnotation - association

Denotation: det innehåll som alla är överens om, ”äng = oplöjd mark med rik flora”. Man kan kalla det den lexikala betydelsen eller referensen, dvs. det fenomen i världen som ordet hänvisar till.

Konnotation: det innehåll som vi kollektivt inom en given kultur associerar till från ordet. I fallet ”äng” verkar det vara ganska varierat.

Associationer: de konnotationer som finns på det rent personliga planet och som ofta kan vara omedvetna, då de bygger på tidigare erfarenheter och andra värderingar.

→ T.ex. positiva upplevelser av midsommarängar och Taube-refränger?

Hade valet av översättningsmotsvarighet blivit ett annat om ISLEX hade funnits 2005?

tún neutr.

→ [BÖJNING](#)

 vall

 slåttervall

 åkervall

 tun (föråldrat)

tún

á ö é i

túba fer

túbuleik

túða fer

túff neu

túkall m

SJÓFARHRAFLI. Den minsta fågelarten kallas **sjófarhrafli**, knappt en tredjedel av en skärснаппа. Den är fläckig i vitt och svart. Därför kallar man det [**hrafli snjós 'snöfläckar'**] när marken är bar på vissa ställen.

(Sjón. *Rökkurbýsnir*. 2008:19. Grov översättning. Min fetstil.)

ISSPJÄRNA. Den minsta fågelen kallas **isspjärna**, är knappt en tredjedel av en skärснаппа; han är fläckiger i hvitt och svart. Namnet kommer af att han **sparkar undan isen** om våren. Ett slags tång hafver hemtats upp, fyra eller fem famnar långer och rotlöser, ur hvilken en liten fågelart växer; huruvida det rör sig om isspjärna eller någon annan veta vi icke.

(Sjón. 2011:21. *Skymningsinferno*.
Övers. A. G. Grönberg. Min fetstil.)

RECENSION | LITTERATUR

Sjón vågar vistas i skymningsinfernot med bravur

Publicerat: tisdag 25 januari kl 07:46 | [Kulturnytt](#) | ★ Gilla | Dela ▼

Den isländske författaren Sjón fick sitt genombrott 2005 med romanen *Skugga-Baldur* som belönades med Nordiska Rådets litteraturpris. I Sjóns författarskap har Island, med sin natur och historia, spelat en central roll för hans mycket personliga diktande och så är det också i hans nya roman *Skymningsinferno*.

 "Sjón flyger som en magisk korp mellan olika tidsplan" ▼

"ISSPJÄRNA. Den minsta fågelen kallas isspjärna, är knappt en tredjedel av en skärsnäppa; han är fläckiger i hvitt och svart. Namnet kommer af att han sparkar undan isen om våren."

Så skriver Jónas Pálmason, "den lärde" i sitt nyfikna katalogiserande av allt som den store världssnickraren har snickrat ihop, fåglar, fiskar, får, fjäll, moln, sjukdomar, ja allt på denna lilla ö som heter Island

Om boken

Sjón
Skymningsinferno

Sid.	Sjón. 2003. <i>Skugga-Baldur</i>	Sjón. 2005. <i>Skugga-Baldur</i> . Övers. A.G. G.
7	Mórauðar <i>tóur</i> eru svo undurlíkar steinum...	Blå <i>fjällrävar</i> är så förunderligt lika stenar...
7	Mórauð <i>tóa</i> liggur sem fastast við steininn sinn... <i>Hún</i> [...]	En blå <i>rävhona</i> ligger blick stilla vid sin sten ... <i>Hon</i> [...]
10	<i>Tóan</i> hvergi sjáanleg.	<i>Räven</i> syns inte någonstans.
7	Og <i>dýrið</i> verður að gæta þess...	Och <i>djuret</i> måste se upp...
8	Hér var ein <i>skolladóttir</i> á ferð.	Här var en <i>mickelsdotter</i> på jägarstråt.
110	En heldur þú, <i>Skolla</i> mín, [...]	– Men tror du, kära <i>Mickelsdotter</i> , [...]
88	Prestur staulast að steininum, og gáir að <i>rebbunni</i> .	Prästen stapplar fram till stenen och ser på <i>fjällrackan</i> .
111	Og presturinn var ekki í nokkrum vafa um hver hafði sent honum <i>Bleyðu Skaufhhaladóttur</i>	Och prästen tvivlade inte det minsta över vem som hade skickat <i>Långsvansa Rävsdotter</i> på honom.

På isländska finns det betydligt fler s.k. noanamn för 'räv' än svenskans *mickel*, eftersom räven i stort sett varit det enda fyrbenta rovdjur som hotat isländsk boskap. (Andra svenska. noaord är t.ex *gråben* 'varg' och *nalle* 'björn'.) Sjón har både utnyttjat ordrikedomen och skapat varianter i femininum eller egna ord. Som översättare gäller det att vara kreativ när ordboken inte förslår!

Mórauðar tóur eru svo undurlíkar steinum...

Blå fjällrävar är så förunderligt lika stenar...

FJÄLLRÄV - KÄNNETECKEN OCH FÄRGVARIANTER

Fjällräven kan ha olika färger, varav vit och blå är vanligast, men det förekommer också en ljus sandfärgad variant (se sid 19).

Om man ser till fjällrävens totala utbredning i världen så är 95 % av rävarna vita, men i Sverige är upp till 30 % av rävarna blå. Färre än 1 % av valparna är sandfärgade. Den blå färgvarianten är vanligare på öar, t.ex. Island och öar längs Nordamerikas kust. Troligen ger den mörka färgen bättre kamouflage längs kuster där det oftast finns mindre snö än i inlandsområden.

Pålfärg är en ärftlig egenskap och blå färg är dominant över vit, på samma sätt som brun ögonfärg är dominant över blå hos människa. Det finns inga forskningsresultat som tyder på att det finns några ekologiska skillnader mellan blå och vita fjällrävar, med undantag av kamouflageeffekten i olika miljöer.

Vit fjällräv i vinterpäl (den bruna sommarpälens har fläckvis börjat synas)

Blå fjällräv i vinterpäl i snödder. Täckhåren är mörka medan underullen är ljusare blågrönaktig

VINTER

VITRÄVEN

Har en enfärgat vit vinterpäl där både underull och täckhår är helt vita. Pälsen är mycket tät och en av de bäst isolerande som man träffat på i djurvärlden. På vintern kan pälsen bli mer smutsgul och allteftersom bytet till sommarpälens närmar sig så kan mörka fläckar bli synliga (först runt ögonen och på benen). Bytet till sommardräkt sker i maj-juni.

BLÅRÄVEN

Är enfärgat mörkbrun till svart med en blåaktig ton, därav namnet blå räve.

6 Fjällhandbok - Fjällräv NINA Tenschwies 30

Illustration: Sid. 6 i Eide et al. (2005).

Fjällräven förekommer i en vit och en blå färgmorf. Den vita morfen är helt vit vintertid och sommartid är den chokladbrun på huvud, rygg och lår med gulvita partier på buk, bröst och svansens undersida. Den blå morfen är enfärgat chokladbrun under sommaren och mörkt blåsvart under vintern. Globalt sett är 95 % av fjällrävarna vita och blåräven är vanligare i kustområden, förmodligen beroende på olika kamouflerande förmåga i olika typer av områden.

(http://www.zoologi.su.se/research/alopex/Art_fakta_svenska.html Hämtat 111122)

Ofta måste man gå vidare från ordboken. Den fjällrävspäls som är brunaktig på sommaren och blåaktig på vintern kallas på isländska *mórauð*, dvs. brun (ordagrant ”torv-röd”), men på svenska kallas den *blå*.

Referenser

- Eide, N.E., Andersen, R., Elmhagen, B., Linnell, J., Sandal, T., Dalén, L., Angerbjörn, A., Hellström, P. & Landa, A. 2005. *Fälthandbok – Fjällräv. En vägledning vid inventering av fjällrävsbeståndet, tolkning av spår och spårtecken, samt skillnader mellan fjällräv, rödräv och förrymda farmrävar.* (NINA Temahefte 30. Svensk version.) Trondheim: Norsk institutt for naturforskning, NINA, och SEFALO+. Hämtad på <<http://go.to/sefalo>>
- Fjällräv (*Alopex lagopus*) i världen. <www.zoologi.su.se/research/alopex/Art_fakta_svenska.html>
- ISLEX. <www.islex.se>
- Íslensk orðabók. <www.snara.is>
- Sjón. 2003. *Skugga-Baldur*. Reykjavík: Bjartur
- Sjón. 2005. *Skugga-Baldur*. Övers. Anna Gunnarsdotter Grönberg. Stockholm: Alfabeta.
- Sjón. 2008. *Rökkurbýsnir*. Reykjavík: Bjartur
- Sjón. 2011. *Skymningsinferno*. Övers. Anna Gunnarsdotter Grönberg. Stockholm: Alfabeta.
- Spjut, Stefan. 2005. "Frodig saga om kärlek och hämnd." I: *Svenska Dagbladet*. Publicerad: 9 november 2005, 05.30. Senast ändrad: 12 oktober 2007, 06.38. <www.svd.se/kulturnoje/litteratur/frodig-sagaom-karlek-och-hamnd_31936.svd>
- Svensk ordbok*. <www.ne.se>
- Ærbødigt (Viggo Barfoed). 1980 [1926]. "Da Aakjær blev 60". I: *Danske Digtere i det 20. århundrede. Bind 1*. Red. Torben Brostrøm & Mette Winge. København: C. E. C. Gads Forlag.